

La Guida generale, i cui lavori sono iniziati nel 1965, si pone contemporaneamente come verifica dello stato degli archivi e come base di future programmazioni.

Essa costituisce un censimento generale del patrimonio documentario presente negli Archivi di Stato ed è un repertorio di sintesi indispensabile alla ricerca storica.

La realizzazione di un'opera qual'è la Guida in un paese come l'Italia nei cui archivi si riflette la variegata storia politica quella delle molteplici magistrature e amministrazioni che hanno governo dal medioevo non poteva non richiedere accurati studi e lunghi lavori preparatori.

Nel 1981 appare il primo volume della Guida - ciascuno dei quali di 1000 pagine - che comprende la descrizione dei fondi e delle relative magistrature presenti nell'Archivio centrale dello Stato e negli archivi da Agrigento a Enna in ordine alfabetico.

Nel 1983 viene pubblicato il II volume che comprende gli archivi da Ferrara a Modena.

Nel 1986 il III con gli archivi da Napoli a Rovigo.

E' in fase di avanzata preparazione la pubblicazione del IV volume che comprenderà gli archivi da Salerno a Viterbo.

Al IV volume seguirà il V che comprenderà gli indici generali e i repertori delle magistrature.

In chiusura di questo discorso è gradito rammentare che l'Amministrazione degli Archivi di Stato italiani rivolge una grande attenzione anche alla documentazione conservata negli archivi degli Stati che in qualche modo hanno avuto in passato relazioni con l'Italia, e in questa sede piace ricordare i lavori dei colleghi triestini, friulani e veneti, ma anche del meridione, relativi appunto alla Jugoslavia, che con una certa periodicità compaiono anche nella Rassegna degli Archivi di Stato e il lavoro di Lucio Lume "L'archivio storico di Dubrovnik" realizzato tutto sulla documentazione conservata in quella città in merito ai rapporti tra le Marche e appunto l'antica città di Dubrovnik.

Ovviamente la letteratura archivistica italiana non è rappresentata solo dalle pubblicazioni d'Amministrazione centrale. Esiste tutta una vasta fioritura di scritti di archivistica editi da altre istituzioni: si rammentano quelli dell'Associazione degli archivisti, quelli degli archivisti ecclesiastici, di istituzioni pubbliche come regioni, provincie, comuni, di privati, di imprese e anche di ricercatori.

Duša Krnel Umek
RAZSTAVA ITALIJANSKE
ARHIVSKE LITERATURE V KOPRU

Arhivska dejavnost se v javnosti pogosto predstavlja s tiskanimi deli. Z njimi je zelo bogata italijanska arhivska stroka, ker za izdajo publikacij skrbi arhivska direkcija v okviru Ministrstva za kulturno dediščino. Razstava, ki je

bila odprta v Kopru od 12. do 31. marca 1991, je prikazala izbor iz obsežne bibliografije glede na čas in tematiko, ki naj bi zanimal slovensko arhivsko in širšo strokovno javnost. Predstavljeni so bili vodniki po italijanskih državnih arhivih, vodniki po posameznih arhivih, inventarji pomembnih arhivskih fondov, viri, ki so pomembni za raziskovalno dejavnost, dela, ki prikazujejo zakonsko regulativo, organizacijska in metodološka vprašanja, dela o italijanskem gradivu v tujih arhivih, zborniki s posvetovanj, reprezentativna dela z bogatimi ilustracijami arhivskega gradiva in katalogi razstav.

Med najpomembnejšimi publikacijami, ki so izšle v zadnjih letih na arhivskem področju v Italiji, je Vodnik po državnih arhivih. Delo je zasnovano kot vodnik po fondih v arhivih z namenom, da znanstvenikom omogoči prvo informacijo o arhivskem gradivu. Vodnik je urejen po abecedi krajev, kjer so državni arhivi. Vsak prikaz arhiva ima svoje vsebinsko kazalo, uvod, v katerem je navedena zgodovina arhivov na določenem območju z navedbo literature, glavni del z navedbo arhivskih fondov in na koncu abecedni seznam fondov. Gradivo v posameznem arhivu je prikazano kronološko in vsebinsko, vendar prilagojeno zvrsti fondov. Upravni organi so prikazani glede na državne sisteme; najprej je predstavljena stara vladavina, sledi Napoleonsko obdobje, demokratska vlada, prva avstrijska nadvlada, italijansko kraljestvo, Restavracija. Ponekod je na začetku diplomatski arhiv in temu sledijo arhivi posameznih vladarskih hiš razporejeni po zvrsteh. Sledijo fondi regionalnih institucij, sodišč, vojaških institucij, notarski arhivi, katastri, šolstvo in kultura, dobrodelne in verske institucije.

Fondi so navedeni glede na pomen institucij z navedbo naslova, količine gradiva, časa delovanja in arhivskih pomagal. Pri pomembnejših fondih so navedene značilnosti institucij, njihova sestava in delovanje, ponekod vsebina fonda in bibliografija del, ki so nastala na podlagi navedenega gradiva.

Delo je pregledno tiskano z jasnimi označbami poglavij glede na čas in vsebino gradiva, kar daje hitro in enostavno orientacijo po gradivu pri iskanju potrebnih podatkov. Vodnik je začel pripravljati uredniški odbor s sodelavci leta 1965, prvi zvezek pa je izšel 1981. leta. Do sedaj so izšli trije zvezki a do črke R, vsak z nad tisoč stranmi, kar je gotovo velik uspeh italijanske arhivistike.

Med izdanimi zvezki je pomemben prvi, v katerem je v začetku prikazan Državni arhiv v Rimu, ki hrani fonde za obdobje med obema vojnama, v katerih je gradivo za tedanja Julijsko krajino, v njem pa tudi gradivo za zgodovino Slovencev, še zlasti Primorcev in Istranov. Za nas pa bo najzanimivejši četrti zvezek, v katerem bodo prikazani tržaški, beneški in videmski arhiv.

Med vodniki po posameznih arhivih je bil prikazan inventar firenškega arhiva, ki sta ga uredila Paolo Viti in Raffaella Maria Zaccaria. V njem je sistematično in pregledno obdelana najprej Firenška republika, prikazana

stara ureditev arhiva in nato sodobna, ki je težila k temu, da bi se čimbolj približala prvotni.

Vodnik Pietra Scarpe po podprefekturi Chiogge in San Donà (pozneje Portogruaro) za obdobje od leta 1807 do 1816 je pomemben predvsem zaradi obsežnega uvoda, v katerem je prikazana zakonska podlaga za delovanje obravnavanih institucij, pa tudi njihova sestava in delovanje. Sledijo opis fonda in kriteriji za preureditev. Gradivo je urejeno po abecedi področij (klasifikaciji) in znotraj tega kronološko. Inventar, ki ga je sestavila Domenica Massafra Porcaro o družini Caracciolo di Torchiarolo in je v neapeljskem državnem arhivu, je razdeljen na pet delov, ki se nanašajo na osebe, posest, pravne, administrativne zadeve in ostalo gradivo.

Obsežno delo s podrobnimi podatki o vsebini gradiva znotraj fondov je vodnik po arhivskem gradivu italijanskega odpora, ki ga hrani nad trideset inštitutov po vsej državi. Delo je prvič izšlo 1974. leta, dopolnjena izdaja pa leta 1983. Kriteriji za popisovanje so bili dokaj ohlapni, da so lahko zajeli tako različno urejeno in ohranjeno gradivo. Raziskovalcem so poleg "popisov" dobro pomagali obsežni indeksi imen, institucij in fondov.

Na podlagi priporočila mednarodnega arhivskega sveta UNESCO, naj poskrbi za raziskave tretjega sveta, je bilo organizirano zbiranje podatkov o virih za zgodovino Latinske Amerike, Afrike, Azije in Oceanije, ki se hranijo v Evropi in Združenih državah Amerike. Na tej podlagi je nastal vodnik po fondih za zgodovino Latinske Amerike, ki se hranijo v Italiji; uredil ga je Elio Lodolini. Zajeti so bili podatki iz osrednjega državnega in mestnega arhiva v Rimu, ki hranita največ podatkov, ter arhivov ministrstev, društev, knjižnic, javnih in zasebnih ustanov.

Evidentiranje zunaj Italije - na Poljskem - je opravil Ettore Falconi, ki je po krajih in institucijah opisal gradivo o italijanskih državljanih na Poljskem in krajih, ki se nanašajo na Italijo. Zajel je osrednji in mestni arhiv, narodno knjižnico in muzej v Varšavi ter ustanove v drugih poljskih mestih.

Za zgodovino Julijske krajine je pomembno gradivo v avstrijskih sodnih in vojaških fondih na Dunaju, iz katerih je predstavil Ugo Cova Oberste Justizstelle in Innerösterreichischer Hofkriegsrat. V uvodu k vsakemu delu so prikazani razvoj, sestava in pristojnosti institucij, nato vsebina in urejenost fonda. Za lažjo uporabo sta raziskovalcu predstavljena v prvem delu celotno sodstvo na tem območju in mesto evidentiranega gradiva v njegovem kontekstu. Pregledno in z izčrpnimi podatki predstavljeno delo bo dobrodošlo tudi našim raziskovalcem, ki se ukvarjajo s starejšimi obdobji.

V zbornikih s posvetovanj in kongresov je bilo predstavljenih več tem. Leta 1983 je bila obdelana družina v vsakdanjem življenju v Evropi v letih 1400 do 1600 na

podlagi italijanskega predloga v mednarodnem arhivskem svetu, da se raziskovalcem in arhivistom predstavi netradicionalne zgodovinske teme, kakšno gradivo je za raziskave potrebno in kdo ga hrani. Referati so obravnavali otroke v lombardski skupnosti, ideologijo firenške družine, položaj ženske na Sardiniji, nošo v Firencah in Rimu, vsakdanje življenje, ki ga odsevajo genoveške notarske listine, stanovanjsko kulturo v Parizu, arhivske vire za kmečko in mestno nemško kulturo. Leta 1986 je bila na sporedu tema o kartografiji in institucijah v moderni dobi; prispevki so obravnavali katastrofe, vojaške karte, meje med skupnostmi in državami ter kartografijo po posameznih stoletjih in pokrajinah. Posvetovanje 1988. leta je obravnavalo temo o vojski in mestu od združitve do tridesetih let; predstavljeni so bili italijanski vojaški sistem, kulturna in socialna vloga častnika, vojašnice, vojaki in prebivalci, vojaški sedeži in mestne spremembe. Leta 1990 je bila na sporedu tema o arhivskih virih in zgodovinski demografiji. Referati so predstavili tipologijo virov, demografske vire v sodobnosti, vprašanje celovitosti fondov, mednarodne migracije in manjšine v povezavi z raziskovanjem demografskih virov.

Od drugih razstavljenih del je potrebno opozoriti še na prikaz zakonodaje v dveh knjigah, dela o kriterijih za transkripcijo srednjeveških virov, o aplikativnih vedah v arhivih, obsežne kataloge razstav in reprezentativne publikacije z bogatimi barvnimi ilustracijami o arhivskem gradivu.

Iz razstavljenih del, ki so bila prvič predstavljena slovenski javnosti, se kažejo bogata italijanska arhivska kulturna dediščina, resno in zavzeto strokovno delo pri njeni predstavitvi in dobra organizacija institucij, ki omogočajo razvoj in napredek arhivistike.

Daniela Juričić-Čargo

VIRI ZA ZGODOVINO PAZINSKEGA OBMOČJA*

V Pazinu je 20. 12. 1991 Društvo arhivskih delavcev Pazin-Reka v sodelovanju s Hrvaškim zgodovinskim inštitutom z Dunaja, s Hrvaško akademijo znanosti in umetnosti - Zavodom za zgodovinske in družbene vede Reka, Arhivom Hrvaške, Zvezo društev arhivskih delavcev Hrvaške, Zgodovinskim arhivom Pazin in Zgodovinskim arhivom Reka pripravilo znanstveno posvetovanje z naslovom "Viri za zgodovino pazinskega območja". Posvetovanje so pripravili v okviru vrste posvetovanj z nazivom "Viri za zgodovino", ki ga društvo organizira že vrsto let z namenom predstavitve virov številnih mest Istre, Reke, Hrvaškega primorja, Kvarnerskih otokov in Gorskega kotora. Težišče predstavitve naj bi bilo na arhivskem gradivu kot primarnem in neizogibnem viru za zgodovino. Predvsem naj bi se obdelali pregledi arhivskega

* Originalni naslov posvetovanja se glasi "Izvori za povijest Pazinštine". Ker v slovenskem jeziku ni ustrezne besede, s katero bi se lahko označil pojem "Pazinština", sem se odločila imenovati ta pojem "pazinsko območje" ali "pazinski kraj".